

E 157/21

ZÁROLT

Különlenyomat

a debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem 1936—37. évi Évkönyvéből.

Az Országos Turul Szövetség debreceni kerületének március 15-i ünnepe.

Az ünnepi beszédet tartotta :

Dr. RUGONFALVI KISS ISTVÁN
egyetemi ny. r. tanár.

*Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség !
Szeretett Bajtársak !*

A magyar szabadságért vívott küzdelmeinknek sok kiemelkedő momentumuma van ; volt is vita arról bőven, hogy melyik momentumhoz kössük a magyar szabadság születését : melyik napot avassuk nemzeti ünneppé. Ezt a vitát csak újabb időben zárta le végképen a magyar törvényhozás . . . olyan időben, amikor már arra nem is volt szükség, mert a gyakorlat régen eldöntötte azt. Ez a kérdés kb. akkor dőlt el, mikor Debrecen hazafias közönsége az első független magyar miniszterek és képviselők jelenlétében *1849 március 15-én* ülte meg a magyar szabadság születésének első emlékűnnepét. Ennek az epochalis napnak jelentőségét nem homályosította el az abszolutizmus sötétsége és a kiegyezés után a kormányok azon törekvése, hogy a 48-as törvények szentesítésének napját avassuk ünneppé ; a magyar nemzet a hivatalos nyomás ellenére is hű maradt a debreceni hagyományhoz : állhatatosan március 15-ét, a magyar ifjúság bátor és eredményes tüntetésének napját tekintette nemzeti ünnepnek. *Március 15. tehát a magyar szabadság, a magyar ifjúság és ifjúságában folyton megújuló nemzet örömünnepe.*

Megünnepeljük ezt a napot most is, midőn a múlt század eszméinek fénye elhomályosodott, midőn új század új eszméi kopogtatnak és hódítanak . . . és meg fogjuk ünnepelni beláthatatlan időközön kéresztül, mert március 15. nem az egyéni, hanem a közszabadság ünnepe ; épen ezért a szabadság elfajulásai, fájó visszaélései nem homályosíthatják el azoknak a dicső elődöknek emlékét, kik nemcsak lelkesedtek, hanem férfiasan, kitartóan, bátran küzdöttek is a közszabadságért és nemes példát adtak az utódoknak arra, hogy a szabadsággal velejár a kötelesség, a lemondás és az áldozat.

A változó korszellemmel csak a márciusi beszédek hangja változik meg. A régi márciusi beszédekben több volt a frázis, mint a tartalom, több az emlékezés, mint az elmélkedés, több a lelkesedés, mint a tárgyilagosság és több a szónoki hatás, a gyönyörűség, mint a tanulság.

Kedves Bajtársak! hozzátok szólok elsősorban, mert a mai nap főképen a magyar ifjúság ünnepe. Szakítok a márciusi beszédek hagyományos formájával főképen azért, mert évek óta szemlélem lelki vergődéseket a régi és új eszmék között; épen azért az elmélkedés szenttelen hangján szólok hozzátok: egy szerény mécesst akarok meggyújtani, amely talán alkalmas lesz arra, hogy lelki tusakodásaitok közepette némi világot vessen életetek jövődjé útjára. Már félreértések elkerülése végett is kérem szíves figyelmeteket.

Minden hosszabb életű, fejlettebb nép története — vallására való tekintet nélkül — két korszakra oszlik.¹ Az első korszaknak az isteni kijelentés ad irányt, épen azért theokratikus jellegű; addig tart, míg a nép a kultúrális fejlődés nyomán arra nem eszmél, hogy nagykorúvá lett, nincs tehát többé szüksége olyan mankóra, mint az isteni kijelentés, mert saját erejéből is meg tud a saját lábán állani és képes saját esze szerint berendezni és fejleszteni életét. E rövid jellemzésből is megérthető a divinum és humanum korának ellentéte.

A keresztyén államok a renaissance korában szakították el az első szálakat, melyek az emberiséget Istenhez kötötték és azóta akcióval és reakcióval váltakozó századokon át tovább haladtak a divinum visszaszorításának és a humanum kiépítésének útján. Az állomások nevei: humanizmus, racionalizmus, liberalizmus és szocializmus.² Bármelyik közülük nagy lépést jelent az emberi fejlődésben, de sötét árnyoldalai is vannak. Ezek az árnyoldalak arról tanúskodnak, hogy az ember célkitűzései vagy választott eszközei tévesek voltak és emiatt minden kor egy keserű csalódással zárult.

Ma, midőn az egész eszmekör kiélte magát, megállapíthatjuk, hogy az emberiség útát tévesztett, midőn örökérvényű isteni törvényeket, megváltozhatatlan igazságokat lebecsült, előítéleteknek nyilvánított; azoktól függetlenítette magát és emberi előítéletek, vágyak kedvéért kísérleti eszköznek használta saját életét. Emiatt a humanizmus célkitűzéseivel ellentétben nagyobb, egyre nagyobb tömegek jutottak embertelen állapotba, a racionalizmus is csak észszerűtlenséget halmozott fel életünkben, a szabadság jelszava alatt pedig modern rabzoltságba jutottunk.

¹ A chinaiak többször is átérték e korszakok változását.

² A reformáció nem fejlődési fok ebben a sorozatban, — tulajdonképen reakciója volt a humanizmus hitetlenségének.

Az az ember tragédiája, hogy legeszményibbnek látszó célkittűzései is az ellenkező végletek fertőibe fulnak. Erről a tragédiáról számol be a történelem a legrégebb időben is. Semmi új nincs a nap alatt, csak a forma változott.

Büszkén hangoztattuk: a XIX. század a liberalizmus százada. Ebből tájékozatlan emberek arra következtetnek, mintha a szabadságot a XVIII. század vége szülte és vívta volna ki; pedig mennyit küzdött, szenvedett, vérzett, mennyi hulla-halmot emelt az emberiség érette már a legrégebb időben! Minden diadala keserű csalódással végződött: a szabadság szabadossággá, aljas népuralommá, avagy a gyöngébbek, a jóhiszeműek szabad kizsákmányolásává fajult. Epen vezettek számot a XVIII. és XIX. század mesgyéjén bábáskodó illumináltak. Ők a felvilágosodott abszolutizmus alkonyán olyan új, boldog korszakot akartak teremteni, melyben a szabadság áldást áraszt az emberiségre, de el nem fajulhat.

Ezért csatolták a szabadság jelszava mellé korlát gyanánt az egyenlőséget és testvériséget. Ez a hármas jelszó lett a XIX. század szentháromsága, mely megmámorosította a népeket. Hittek benne, mint a legszentebb dogmában a vezetők és vezetettek: meg voltak győződve arról, hogy ez emeli az emberiséget a régen óhajtott boldogság régiójába.

Szépen hangzó jelszavak nélkül nem lehet nagyobb tömegeket megmozgatni; a hiba abban rejlik, hogy azoknak más értelmet tulajdonítanak a művelt vezetők, mint a műveletlen tömegek.

A szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavából a tömeg csak a népuralom gondolatára juthatott, holott a vezetők előtt az a cél lebegett, hogy a születési előjogokat az intakt tehetség és műveltség érvényesüléséért szüntetik meg. Nagyobb baj volt az, hogy a modern szentháromság tele van dogmatikai abszurdumokkal, amelyek az életben is érvényesülnek.

Nem lehet a szabadságnak és egyenlőségnek olyan értelmezést adni, hogy azok egymást kizáró ellentétét meg ne állapítsuk.

Mi a szabadság? Órákig kellene beszélnem, hogy a különböző időben divatos értelmezését ismertessem. A legrovidebb és talán minden korra érvényes meghatározását adom, ha a szabadság legfőbb ismertető jelének állítom azt, hogy bárki tehetségét szabadon kifejthesse, a közéletben tehetségének megfelelően érvényesülhessen, és a természet javait céljai szerint felhasználhassa.

Az egyenlőség — ha létezését egyáltalában el lehetne képzelni — épen ennek ellenkezője lenne. Mert kétségtelen, hogy egyenlőséget a természet nem ismer. Két egyenlő fűszál, két egyenlő fa, sőt két egyenlő falevél se található, nem található két egyenlő kristály az ásványok világában se; két egyenlő állatról, két egyenlő emberről annál kevésbé lehet szó.

Bármennyire fáj is az egyenlőség dogmájában felnőtt embernek a valóság, azt a fájdalmas tényt be kell vallania, hogy az emberek sem fizikai, sem szellemi tekintetben nem egyenlők: ebből pedig az következik, hogy egyetemes érvényű, egyenlő egyéni szabadság sem létezhet. Akármilyen szűk körre vonjuk ugyanis a szabadság fogalmát, nem tudjuk elképzelni az egyenlőtlenesség miatt az egyenlő érvényesülés lehetőségét, mert a fizikailag és szellemileg erősebbek korlátozzák a gyöngébbek szabad érvényesülését. Boldog lehetne az emberiség, ha egyenlőség helyett az *arányos* érvényesülés és teherviselés elvét megvalósíthatná.

A kor szelleme azonban a szabadság teljes kiélését követelte és élénkebb figyelemmel fordult a tömegek, mint a kevés számú kiváló elmék felé. A tömegek kedvéért a kiválóbbak szabadságának korlátozása végett concipiálták tehát az egyenlőség jelszavát. Ezen fikció miatt a XIX. század embere ellentétbe jutott a valósággal és egy észszerűtlen előítélet fonalán megindult a közélet bomlása, a népuralom anarchiája felé.

Mit jelentett az egyenlőség elve a gyakorlatban? A legártalmasabb szelekciót; a legértékesebb emberek korlátozását és visszaszorítását, sőt hovatovább kiszorítását a közéletből; az egyre értéktelenebb diplomával mért látszat-tehetség, a szürke köznapiság, a gyenge átlag eláradását, melyet előbbutóbb fel kellett váltania a népuralomnak. Még ma is emlékezetünkben lehet, hogy nemzetünk legjobbjai milyen nehezen vettek erőt jobb ízlésükön, hogy a politikai küzdőtéren megjelenjenek és ezzel megakadályozzák azt, hogy a nemzet vezetése hivatlanok kezébe kerüljön; ugyancsak emlékezetünkben van, hogy milyen nagy apparatust kellett megmozgatni — igen gyakran siker nélkül! — hogy nemzetünk legkiválóbb politikusainak egy szerény képviselői mandátumot juttasson a népkegy. Nemzetünk legkiválóbb politikusával szemben a legközönségesebb bűnügyek szövevényébe keveredett embert is képviselővé választották. Az egyenlőség elve fölött láthatatlanul ott lebeg u. i. az elit halálos ítélete, mert csak az elit megtérése által juthat diadalra az egyenlőség elvéből, a buta számmá süllyedt egyenjogú állampolgárságból holtbizonyosan következő népuralom. Ezen a ponton is önmagával ellentétbe jutott a racionalizmus, mely az ész uralmát követelte és az esztelenség uralmáig fajult.

Azt a múlt század fordulóján nem lehetett előre látni, hogy az egymással ellentétes szabadság és egyenlőség közül melyik gyűri le a másikat: a legrosszabb eshetőségre csatolták tehát melléjük az ellentét kibékítésére is a *testvériséget*. Ez az egyetlen szál, amely az Istentől elszakadt századot a krisztusi hagyományokhoz kötötte. Átmentették ezt a hagyományt azért, hogy a szabadság elfajzását érzelmi alapon is korlátozzák.

Nem mondhatjuk, hogy rosszul számítottak, nem mondhatjuk, hogy a felebaráti szeretet teljesen eltűnt életünkéből. Ma is gazdasági és társadalmi életünk sok sebét gyógyítja, anélkül, hogy a szabadság további elfajulását meg tudná akadályozni. Nem is várhatjuk azt, hogy a testvériség elve által korlátoztassák magukat azok, akik a szabadság ürügye alatt jóhiszemű embertársaikat — munkást és fogyasztót — egyaránt kiuzsoráztak, akik bűnös úton nagy vagyonokat halmoztak fel mások verejtékéből és könnyeiből, és ma már az annyit gyalázott feudális kor alapelvét sem ismerik kötelezőnek magukra nézve, mely a kötelességet a vagyon arányában állapította meg; sőt a büntetést is a vagyon arányában szabta ki a bűnösökre.

A szabadság, egyenlőség és testvériség csődjét ezeken kívül nagy mértékben elősegítette az államhatalom céltudatos ruinálása. E téren ismét ellentétbe jutott a racionalizmus a józanésszel.

Reálpolitikai elgondolás, a józanész szerint a szabadság visszaélései és elfajulásai ellen csak egy hathatós óvszer van: az erős, aktív államhatalom, mely az egyének szertelen önzését az erkölcsi törvények és közérdek korlátai közé kényszerítheti és a bűnöket példás büntetésben részesítheti.

A liberalizmus azonban megtagadta az állam erkölcsi hivatását, az államtudományt elválasztotta az etikától és ködös elméletekkel megbénította az állam cselekvő képességét. A liberális államtudomány az államnak hamupipőke szerepet szánt. Nagyra taksált tudósok hirdették, hogy az államnak nincs joga az állampolgárok ügyeibe avatkozni, — ezen a szalon azután eljutottak oda, hogy egyik tudós a téllen államot nevezte a legjobb államnak, a másik azt hirdette, hogy a nagykorúvá lett emberiségnek nincs is már szüksége államra; már nagyon konzervatív tudós volt, aki azt a jó tanácsot adta az államnak, hogy minél kevesebbet kormányozzon.

Az állam etikai hivatásának megtagadása különösen a büntetőjogban kulminált és jutott ellentétbe a józanésszel és a szabadság lényegével. A logika szerint a szabadság alapja csak a szabadakarat elismerése lehet, ebből pedig az következik, hogy a szabadságot össze kell kötni a legszigorúbb felelősség elvével. Ezzel szemben mit látunk? A modern büntetőjog a beszámíthatóság kérdésében egyre kirívóbban helyezkedik a felelőtlenség elvére, jóval túlmenve azon a határon, melyet a közbiztonság és a társadalmi rend védelme szab. A legtöbb esetben ha utól is éri az igazságszolgáltatás keze a bűnöst, — olyan nevetséges kicsiny a büntetés, hogy még mindig csinos üzlet marad a közegészség és a közérdek elleni bűnözés.

Így tévesztett célt a liberalizmus; így lett a XIX. század magasztalt politikai és gazdasági doktrínája a bomlás csirája.

Az egész fejlődés alig észrevehető lassú lépésekben a kiválóság, az erény visszaszorítására és a társadalombontó bűnök előmozdítására irányult. A közéletre veszélyes, éretlen, rosszul megemésztett elméletek köde homályosította el a tisztánlátást és megejtett olyan embereket is, kiknek lelkivilágától távol állott a bomlasztás szelleme és csak a fejlődés betetőzésekor döbrentek rá jóhiszemű tévedésükre.

Ha igazságosak akarunk lenni, a szabadság ünnepén meg kell állapítanunk, hogy a mai nemzedék feladata már nem a szabadság dicsőítése, hanem a szabadság fattyúhajtásainak lenyeseése! A márciusi ifjak utódai csak akkor teljesítik kötelességüket, ha felveszik a küzdelmet azokkal, akik áruló üzerei lettek a szabadságnak, egyenlőségnek és testvériségnek.

Kedves Bajtársak! Az egész világon végig süvít a liberalizmus csődje által keltett vihar: folyik a világnézeti harc érvekkel és ököllel. Hazánkban is minden nap hallunk érveket pro és contra. Vannak akik rámutatnak a liberalizmus nagy vívmányaira a kárhoztató kritikákkal szemben. Tagadhatatlan, hogy a nap delelőjén verőfényesen süt és kicsiny árnyékot vet. Ki tagadhatná azonban azt, hogy a liberalizmus már régen túl van delelő pontján és több államban már le is alkonyult.

Nincs igazuk azoknak, akik csak a délre emlékeznek, de azoknak sincs, akik csak a lenyugvó nap egyre növekedő, sötét árnyékaira mutatnak reá.

Nincs igazuk azoknak az elméleti fanatikuskoknak se, akik ugyan a kifosztottak közzé tartoznak, de mivel a liberalizmus és lelki élet szabadsága között különbséget nem tudnak tenni, azt hiszik, hogy a liberalizmussal megszűnik a lelki élet szabadsága is.

Ugyancsak nincs igazuk azoknak se, akik azt hiszik, hogy a liberalizmust meg lehet fejelni, mint egy elnyűtt csizmát. A történelem nem ismer ilyent: az elfajult, alkalmatlanná vált eszme uralmát új eszme váltja fel.

Az új eszme térhódítása mindig a régi eszme bűneinek ostromozásával, sőt energikus megtagadásával kezdődik; de téved az, aki azt hiszi, hogy a régi eszme vívmányait és erényeit ki lehet irtani. A liberalizmust, mint politikai, gazdasági és erkölcsi doktrínát ki lehet és a történelmi fejlődés szerint ki is kell irtani, de a szabadság eszménye attól függetlenül megmarad, mert arra annyira szüksége van az emberiségnek, mint a napfényre.

A keserű csalódással záruló eszmekör legbecsesebb tanulsága lesz talán az, hogy az emberiség akkor tévesztett útát végzetesen, midőn elszakadt Istentől, mikor dohos előítéleteknek bélyegezte az örökérvényű isteni törvényeket és azok helyett saját előítéleteit és vágyait tekintette élete zsinórmértékének.

Ha visszatérünk Istenhez, az átmeneti jellegű diktatórikus törekvések után is rátalálunk a szabadságra, de nem az encyklopedisták formulázásában, nem a modern szentháromság dogmájában, hanem Krisztus örökérvényű formulázásában.

A szabadság Péter és Pál apostolok értelmezése szerint a *bűntől való szabadságot* jelenti. Jakab apostol szerint a szabadság tökéletes törvénye az evangélium, mely irgalmatlanul ítéli meg azokat, kik nem cselekednek irgalmasságot, *hanem a szabadságot ürügyül használván a testnek, bűnre fordítják azt . . .* mert Péter apostol szerint *a szabadság nem lehet a gonoszság palástja.*

Kedves Bajtársak! Hosszas tépelődések után jutottam arra a meggyőződésre, hogy szabadulásunk és jövőnk attól függ, hogy a magyar főiskolai ifjúság, mely nemzetünk szellemi elitje kell hogy legyen, szaktanulmányai mellett érettebb elmével elmerül-e a biblia olvasásába és az elmúlt céltévesztett kísérletek helyett élete zsinórmértékéül választja-e az örök isteni törvényeket?

Ime, rámutattam a magyar szabadság ünnepén a szabadság evangéliumi értelmére. Napjaink zürzavaraiban Isten ítéletét kell látnunk; ma még csak ízelítőt kaptunk az irgalmatlan ítéletből, mely azokat éri, akik megfeledkeztek az irgalmasságról és a szabadságot ürügyül használván a testnek, bűnre fordították és gonoszság palástjának használták azt; már holnap megérhetjük az elkerülhetetlen *dies irae*t, az ítélet napját. Talán Isten épen a mai ifjúságot, titeket választott arra, hogy letördeljétek a bűn szabadságának élősi fattyúhajtásait és *előkészítsétek a bűntől való szabadság evangéliumi korszakát.*

Elődeitek, az 1848. évi márciusi ifjak is a közszabadságért, a tiszta, bűntől ment, mocsoktalan magyar szabadságért küzdöttek és mikor a szabadságért áldozatot kellett hozni, az áldozatban, az erény szolgálatában tüntették ki magukat. Örök emberi értékeket produkáltak; érdemeik kiállják az idők viharait, a korszellem változásait. Ezért ma épen olyan elismeréssel és szent kegyelettel ünnepelhetjük emléküket, mint évtizedekkel ezelőtt. Ünneplésetek azonban kegyeletsértés lenne, ha csak a hagyománynak tennétek eleget és nem élne lelketekben szent hivatásotok hite és nem égetne az a vágy, hogy méltatlanul szenvedő népünk javáért, az evangéliumi szabadság kivívásával példájukat követenditek.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
Lelt.
10.907-1955